

משלי פרק יא פסוק טז

אֵשֶׁת חָן תִּתְמֹךְ כְּבוֹד וְעֲרִיצִים יִתְמְכוּ עֲשֹׂר:

רש"י משלי פרק יא, טז

תתמוך כבוד – כנסת ישראל תקרב תמיד לכבוד הקדוש ברוך הוא ותורתו: ועריצים יתמכו עשר – בני אדום מתקרבים אצל גניבות ממון וגזל:

מלבי"ם משלי פרק יא, טז

אשת חן, שתי המעלות עושר וכבוד כשהן מתנת אלהים באו תמיד סמוכים, והוא אם משתמש במתנת העושר לעשות חסד וצדקה וטוב, שאז ינחל גם כבוד, וכשיבואו נפרדים אז הכבוד הוא מעלה, והוא אם ראוי לכבוד ע"י מדותיו ומעלותיו, והעושר הוא פחיתות אם ישיגהו ע"י גזל וחמס ואם ישתמש בו לרוע, יצייר פה כאלו שתי המעלות האלה עומדים מפורדים וצריכים איש שיתמוך בידם, היינו בעל הקנין שיחזיק במעלות האלה, ואשת חן תתמוך את הכבוד, ר"ל א"צ אנשים גבורים לתמכו, כי הוא לא יושג על ידי עריצות, רק אשה טובה שמשגת חן ע"י מעשיה הטובים, או לפי המליצה נפש יקרה טובה וחכמה שהיא האשה המליציית בס' הזה, ועריצים שהם המשתמשים בכח הגבורה שלא במשפט לערוץ דלים, הם יתמכו את העושר.

ביאור הגר"א – משלי פרק יא פסוק טז

אשת חן תתמוך כבוד [ראה משלי יב, ד],

כי האשה עזר לאדם כמ"ש "אעשה לו עזר כנגדו"

ואמרו במה אשה עוזרתו? אדם מביא חטיץ – חטיץ כוסס? פשתן – פשתן לובש?!

וזהו כאשר יש להאדם אשת חן היא תתמוך לו הכבוד שהיא עזרתו.

ור' יוחנן קרא למאני מכבודתא [שבת דף קיג, ב; ב"ק דף צא, ב]

וכלום הוא פשתן לובש

ועריצים

וכאשר יש לו עבדים ובני ביתו זריזים הם יתמכו לו עושר

והענין אשת חן תתמוך כבוד שע"י התורה אדם זוכה לב' דברים עושר וכבוד כמ"ש

[משלי ג, טז] [...] בשמאלה] עושר וכבוד. והן נגד דרוש וסוד

---

1. מסכת יבמות דף סג עמוד א: אשכחיה רבי יוסי לאליהו, א"ל: כתיב אעשה לו עזר, במה אשה עוזרתו לאדם? א"ל: אדם מביא חטיץ, חטיץ כוסס? פשתן, פשתן לובש? לא נמצאת מאירה עיניו ומעמידתו על רגליו.

והכבוד אינו רק אם יש בו מדות טובות
וז"ש ר"י קרא למאנא מכבדותא שידוע שהמדות הן הלבושין והיינו שהמדות הן מן
הנפש הדבקה אל הגוף והן לבושין להנפש העליונה שהוא הנפש השכלי וע"י הנפש
השכלית הן נעשין מדות טובות והן נותנין חן לבעליהן.
ולכן הנפש הבהמית הדבקה אל הגוף נק' אשת חן
(ונ"ל דמדות טובות נקראין חן מפני שהן י"ג מדות והן כפולין כמ"ש למעלה והן בסוד
כ"ו דרכי ה' ול"ב מדות וזהו חן) והיא תתמוך להכבוד שע"י יכבדו בני אדם וכן הוא
תמך הכבוד שהוא ל"ב נתיבות חכמה שהוא סודות התורה
ורמז ועריצים יתמכו עושר שהוא דרושי תורה העריצים הם תומכין והם תלמידים
חריפים שעל ידם נעשה עושר שממילא רווחא שמעתתא [ראה ב"מ דף פד, א²] וכמ"ש
"ומתלמידי יותר מכולם." [תענית דף ז, א]:

רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ה

הלכה א

כשם שאדם מצווה בכבוד אביו ויראתו כך הוא חייב בכבוד רבו ויראתו יתר מאביו,
שאביו מביאו לחיי העולם הזה ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא, ראה אבידת
אביו ואבידת רבו של רבו קודמת לשל אביו, אביו ורבו נושאים במשא מניח את של
רבו א ואחר כך של אביו, אביו ורבו שבויים בשביה פודה את רבו ואחר כך פודה את
אביו, ואם היה אביו תלמיד חכם פודה את אביו תחלה, וכן אם היה אביו תלמיד חכם ב
אע"פ שאינו שקול כנגד רבו משיב אבידתו ואחר כך משיב אבידת רבו, ואין לך כבוד
גדול מכבוד הרב ולא מורא ממורא הרב, אמרו חכמים מורא רבך כמורא שמים, לפיכך
אמרו כל החולק על רבו כחולק על השכינה שנאמר בהצותם על ה', וכל העושה מריבה
עם רבו כעושה מריבה עם השכינה שנאמר אשר רבו בני ישראל את ה' ויקדש בם, וכל
המתרעם על רבו כמתרעם על ה' שנאמר לא עלינו תלונותיכם כי על ה', וכל המהרהר
אחר רבו כאילו מהרהר אחר שכינה שנאמר וידבר העם באלהים ובמשה.

הלכה יב

כשם שהתלמידים חייבין בכבוד הרב כך הרב צריך לכבד את תלמידיו ולקרובן, כך אמרו

---

2. מסכת בבא מציעא דף פד עמוד א: נח נפשיה דרבי שמעון בן לקיש, והוה קא מצטער רבי יוחנן
בתריה טובא. אמרו רבנן: מאן ליזיל ליתביה לדעתיה – ניזיל רבי אלעזר בן פדת, דמחדדין
שמעתתיה. אזל יתיב קמיה, כל מילתא דהוה אמר רבי יוחנן אמר ליה: תניא דמסייעא לך. אמר:
את כבר לקישא? בר לקישא, כי הוה אמינא מילתא – הוה מקשי לי עשרין וארבע קושייתא,
ומפרקינא ליה עשרין וארבעה פרוקי, וממילא רווחא שמעתא. ואת אמרת תניא דמסייע לך, אטו
לא ידענא דשפיר קאמינא? הוה קא אזיל וקרע מאניה, וקא בכי ואמר: היכא את בר לקישא, היכא
את בר לקישא, והוה קא צוח עד דשף דעתיה [מיניה]. בעו רבנן רחמי עליה ונח נפשיה.

חכמים יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך, וצריך אדם להזהר בתלמידיו ולאזהבם שהם הבנים המהנים לעולם הזה ולעולם הבא.
הלכה יג

התלמידים מוסיפין חכמת הרב ומרחיבין לבו, אמרו חכמים הרבה חכמה למדתי מרבותי ויותר מחבירי ומתלמידי יותר מכולם, וכשם שעץ קטן מדליק את הגדול כך תלמיד קטן מחדד הרב עד שיוציא ממנו בשאלותיו חכמה מפוארה.

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סב עמוד ב

במערבא אמרי: בלא תורה, בלא חומה; בלא תורה – דכתיב: אם אין עזרתי בי ותושיה נדחה ממני, בלא חומה – דכתיב: ינקבה תסובב גבר.

רש"י, שם

האם אין עזרתי בי – אשתי דכתיב (בראשית ב) "עזר כנגדו" מיד תושיה נדחה ממני שצריך לעסוק בצרכי ביתו ותלמודו משתכח.

שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן קנג

נועם מכתבו הגיעני בזמנו באותה שעה שהיתה זוגתי הרבנית זצ"ל גוססת ולא יכולתי לעיין בו, ואחר מיתתה ועבור ימי האבל, השתרגו עלי טרדות רבות כי אם אין עזרתי בי ותושי' נדחה ממני. וביותר כי אקרו"ט (אלופי קהל ראשים וטובים) החילו לבנות ביתי ביתר שאת ועוז ועי"ז אני מטולטל ברחוק מקום ואין לי שום ספר לעיין בו. ובאמת כבר התחלתי לעסוק בתשובתו דמכ"ת ונטרדתי ופסקתי באמצע הפרק ונתייאשתי כעת מלעיין בו כלל. אך שבוע זו עוררני בלוחות שניות על שאלה זו ה"ה י"נ הגאון דק"ק ע"ח אמרתי לעיין בו קצת ולהשיב כיד ה' הטובה והוא יעזרני ע"ד כבוד שמו הגדול שלא אכשל ח"ו בדבר הלכה.